

Geográfus Hírlevél

2.

Következő hírzárás 2006. szeptember 1.
GH3 megjelenése 2006. szeptember 15.

Szeged, 2006. május 1.

Tervezett megjelenési határidők:

GH3 hírzás 2006. szeptember 1.
megjelenés 2006. szeptember 15.

GH4 hírzás 2006. november 5.
megjelenés 2006. november 20.

Néhány szerkesztési szabály:

1. A hírek az adott egységektől, egyénektől jönnek, a mögöttes tartalmi felelősség az övék.
2. Publikálás papíron korlátozott számban történik, az Interneten a www.geography.hu/hirlevel cím alatt.
3. Levélben információ, megjelenésre szánt hírt a hirlevel@geography.hu címre várunk.
4. A szerkesztési feladatokat jelenleg Géczi Róbert végzi, a háttér infrastruktúrát az SZTE Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék adja.

Szerkesztőségi glossza

Valójában hol is tartunk?

Manapság, ha tetszik ez nekünk, ha nem, az **Interneten való megjelenés** is fontos fokmérője bizonyos szakmai dolgoknak, még akkor is, ha ezzel nem értünk egyet, vagy nem „kedveljük”. Ebben a témában két „vizsgálat-félét” is készítettem a közelmúltban, nem minden hátsó szándék nélkül. Az egyikben a regionális tudomány(ok) és a földrajz viszonyát vettem össze, nemzetközi és hazai tekintetben, az Interneten történő említések illetve találatok alapján.

1. táblázat: A regionális tudományi és szakgeográfiai találatok összehasonlítása

Szakterületek ¹	angol nyelvű (világ) említések száma	%	magyar említések száma	%
Regionális tudomány	8 290 000	2,57	165 000	25,23
Regionális tudomány és földrajz (együtt)	1 230 000	0,38	1 120	0,17
Földrajz (geográfia)	20 900 000	6,49	128 000	19,57
Alkalmazott földrajz	3 350 000	1,04	8 970	1,37
Regionális (területi) tervezés	16 000 000	4,97	32 900	5,03
Térgazdaság	9 340 000	2,9	16	0,002
Vidékfejlesztés	13 200 000	4,1	31 200	4,77
Regionális növekedés	13 500 000	4,19	22 100	3,37
Tervezés	123 000 000	38,24	169 000	25,86
Környezettudományok	14 300 000	4,44	461	0,07
Térszervezés	2 150 000	0,66	368	0,05
Ökológiai analízis	3 070 000	0,95	751	0,11
Politikai földrajz	6 390 000	1,98	14 900	2,27
Várostervezés	12 600 000	3,91	2 360	0,36
Vidéktervezés	9 450 000	2,93	944	0,14
Gazdasági földrajz	5 520 000	1,71	20 700	3,16
Természeti földrajz	5 630 000	1,75	11 200	1,71
GIS	15 600 000	4,84	33 000	5,04
Területi tudományok	13 700 000	4,25	6 750	1,03
Komplex regionális analízis	3 830 000	1,19	597	0,09
Regionális előrejelzések	10 300 000	3,2	3 590	0,54
Környezeti struktúra	10 300 000	3,2	6	0,0009
	321 650 000	100	653 933	100
	6000 000 000			10000000

Szembeötlő, hogy összességében a magyar területi tudományok (a geográfia és a regionális tudományok, illetve azok különböző szakterületeik együtt) valamicskével

¹ Az angol-magyar „diszciplináris összevetéseket” Harvey klasszikus könyve alapján végeztem.

magasabb megjelenési arányt mutatnak a neten, mint az a 10 millió magyar és a 6 milliárd világnépesség „összevetéséből” következne. Ez egy „kicsinykét” reménykeltő.

Ugyanakkor a magyar geográfia (és a földrajz) találatának száma szinte méltatlanul alulreprezentált a regionális tudományokhoz képest, még a „világösszevetésben” is. Azt hiszem ez a legfontosabb, amit e táblázatból kiolvashatunk. S azt is hiszem, ezen kevésbé kellene siránkozni, mint inkább elgondolkodni. Főleg talán azon, hogy a geográfus mesterszak beindításával – a táblázatból is jól kivehetően –, az egységes, bár kétségtelenül kétarcú geográfiával kapcsolatban azokat a szakterületi irányokat kísérelnénk meg tudatosan fejleszteni, ahol a honi geográfiának valóban komoly „keresnivalója” van, vagy lehet. (Például a tervezés és annak geográfiai alapjai, a város-, falu- és vidéktervezés, -fejlesztés, vagy a területi előrejelzések szakterülete, de kétségtelenül ide tartozik a környezettudományok területe is, amelynek „vegyész és biológus kisajátításáról” a természeti földrajzosok panaszkodnak).

Ha csak a magyar nyelvű weboldalakon készítünk ehhez hasonló „említés-gyakorisági” statisztikát (2. táblázat), akkor a honi geográfia abszolút sanyarú, kis túlzással az Internetre szinte „bevezetetlen” állapotát láthatjuk.

2. táblázat: A Google kereső néhány magyar geográfiai találatának száma

Szakma, hivatás neve	találatok, említések száma
geográfus	48000
geológus	173000
geodéta	10700
meteorológus	38800
geofizikus	18200
geokémikus	137
geomorfológus	98
kartográfus	558
térképész(!)	37700
társadalomföldrajz	23200
természeti földrajz	89500
gazdasági földrajz	206000
tájföldrajz	227
térinformatika	376000
településföldrajz	998
népességföldrajz	310
városföldrajz	138
faluföldrajz	56
regionális földrajz	77200
szociálgeográfia	236
kulturális földrajz	117000
vallásföldrajz	247
Turizmus földrajz	39400
idegenforgalom földrajz	32700
rekreáció földrajz	587
történeti földrajz	168000
mezőgazdasági földrajz	65500
közigazgatási földrajz	42900
geomatematika	258
hidrográfia	312
etnogeográfia	11

A geográfus kifejezés negyed-annyiszor jelenik meg a táblázatban, mint a geológus, s alig többször, mint a meteorológus vagy a térképész.

Ezen a talán igen fontosnak és tanulságosnak tűnő megjegyzés természetesen és nyilván nem ellenük szól. Sokkal inkább arról, hogy a négy, az MTA-ról 1949-ben kiebrudalt nagyszerű, sőt talán mondhatni szellemi óriás geográfus akadémikus hiányát sohasem sikerült kiheverni, s talán arról is, hogy az elmúlt bő egy évtized, amióta újra van szakgeográfus képzés, nem volt még elég ahhoz, hogy a honi geográfia, mint tudomány és mint szakma visszaszerezze az őt (talán) méltán megillető pozíciókat. Akár a legmodernebb Internetes formában is. Sőt én úgy érzem, hogy folyamatosan hátrálunk.

Elképesztően alacsonyak a „netes” találatszámok a társadalomföldrajz egyes fontos részdiszciplínái terén, s kiemelkedően magasakat találunk ott, ahol más tudományterülettel is érintkezünk (pl. történeti földrajz, térinformatika).

A legmeglepőbb talán a kulturális földrajz kétségtelen kiemelkedése (akár dicséret is járhat érte), vagy a gazdaságföldrajzé, amit még mindig „túl magasnak” tarthatunk. Vagyis mindkét kis vizsgálódásból apróbb következtetéseket lehet levonni:

1. a geográfus MSc szak elvárható presztízsének megteremtéséhez sokkal jobban kellene követnünk a világtrendeket;
2. tudatosabb és bátrabb geográfus „szak-marketingre” lenne szükség (s kevésbé félve a más szakterületek felé való nyitástól, s bátrabban vállalva a geográfia kettőségét és szintézis-törekvéseit);
3. a modern problémamegoldó és integrált szemléletű, szintetizáló-képes geográfia a jövőben is alaptudomány lesz, az iskolában is, valamint a térismeretben és térfejlődésben is.

Csatári Bálint MTA RKK

Tudományos és oktatási események

Itthon

X. Geomatematikai ankét. Geomatematika, geostatisztika, térinformatika és távérzékelés alkalmazása a környezet- és földtudományokban.

Móráhalom, 2006. május 18-19-20.

http://www.sci.u-szeged.hu/foldtan/geomatematikai_szakosztaly/default.htm

<http://www.foldtan.hu>

2006. május 25-27, Thematic Mapping in Geosciences. Applications using New Technologies and Media, Leopoldina Meeting, Budapest

<http://www.leopoldina-halle.de>

2006. május 26–28., International Association of Geomorphologists, „Human Impact on the Landscape”, Pécs

<http://www.geomorph.org>

Info: loczyd@gamma.ttk.pte.hu

2006. június 1–2., II. Kárpát-medencei Környezettudományi Konferencia „Új utakon a környezetvédelem” címmel, Pécs

<http://www.ttk.pte.hu/>

Info: kkonf@ttk.pte.hu,

Tel.: Dr. Pernyeszi Tímea (36) (72) 503-600, Fax: (36) (72) 501-518, (mellék: 4420)

2006. június 28-30. VI. Tájéztető tudományos konferencia. Település a tájban, Tokaj

Info: Török Zsuzsanna SZIE, Gödöllő, torok.zsuzsa@mkk.szie.hu Tel: 28/522081

2006. július 7-9., MFT vándorgyűlés, Zalaegerszeg

<http://www.m-f-t.hu>

2006. július 5-7. XII. Nemzetközi Környezetvédelmi és Vidékfejlesztési Diákkonferencia Szolnoki Főiskola Mezőtúri Műszaki Fakultás

<http://www.mfk.hu/mfk/karirendez.html>

Info: krizsan@mfk.hu

2006. augusztus 20–25., HUNGEO 2006, Energiahordozók nyomában – Pannon tájakon, Pécs – Zágráb

<http://www.foldtan.hu>

2006. szeptember 6-7., III. Magyar Földrajzi Konferencia, Budapest, MTA

<http://www.mtafki.hu/>

2006. szeptember 8-9., VII. Geográfus Ph.D Konferencia, Budapest, ELTE

2006. november 9-10. Településrendezés- birtokrendezés konferencia, Agárd

Dr. Dömsödi János NYME. Székesfehérvár Info: dj@geo.info.hu

Külföldön

2006. május 19-21., A VII-a Conferinta Internationala (VII. Nemzetközi Konferencia)
Sustainable Development in the Old Industrial Regions of Europe, Universitatea de Vest,
Temesvár, Románia

<http://www.cbg.uvt.ro/geografie/evenimente/sig2006/sig2006.htm>

2006. június 6-8., GEO-ENVIRONMENT & LANDSCAPE EVOLUTION 2006
Second International Conference on Evolution, Monitoring, Simulation,
Management and Remediation of the Geological Environment and Landscape, Rodosz,
Görögország

<http://www.wessex.ac.uk/conferences/2006/geoenv2006/2.html>

2006. június 19-21., RISK ANALYSIS 2006, Fifth International Conference on Computer
Simulation in Risk Analysis and Hazard Mitigation, Málta

<http://www.wessex.ac.uk/conferences/2006/risk2006/2.html>

2006. augusztus 30-szeptember 3., ERSa Conference, Volosz, Görögország

<http://www.prd.uth.gr/ersa2006>

2006. szeptember 26-28., 3rd International Symposium on Integrated Water Resources
Management, Ruhr Tudományegyetem, Bochum, Németország

<http://www.hydrology.ruhr-uni-bochum.de>

2006. október 6-10., 2nd Goettingen GIS and Remote Sensing Days (GGRS2006), Göttingen,
Németország

<http://www.ggrs.uni-goettingen.de>

2006. november 23-25., East and Central Europe Experience in Cartography of New
Economy and Political Systems. Legal and Organizational Problems.
Wrocław, Lengyelország

Info: skp@kgf.ar.wroc.pl

2007. május 23-25., Fourth International Conference on River Basin Management Including
all aspects of Hydrology, Ecology, Environmental Management, Flood Plains and Wetlands,
Kos, Görögország

<http://www.wessex.ac.uk/conferences/2007/rm07/index.html>

Tudományos bizottsági beszámoló

A földrajz új alapképzési szakjainak sajátosságai a határon túli magyar felsőoktatási intézményekben

A Geográfus Hírlevél első számában bemutattuk a földrajz új alapképzési szakjainak sajátosságait a hazai felsőoktatási intézményekben. Teljes magyar nyelvű földrajzos képzés még a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kolozsváron működő Természettudományi és Művészeti Karán zajlik.

A környezetföldrajz – környezettudomány szakirány oktatási célja olyan okleveles szakembereket képezni, akik a jellegzetesen multidiszciplináris környezettudomány alkotó műveléséhez szükséges tudományterületeken alaptudás, széles körben hasznosítható készségek, általános műveltség, a korszerű természettudományos szemléletmód, valamint a szakterületek átfogó és speciális ismereteinek birtokában képesek a felmerülő problémák önálló felismerésére és megoldására, különös tekintettel az európai integrációs folyamat által támasztott követelményekre.

KÖTELEZŐ TANTÁRGYAK

TANTÁRGY	KREDIT-SZÁM	HETI ÓRASZÁM		
		ELŐADÁS	SZEMINÁRIUM	LABORATÓRIUM
I. Félév (I. évfolyam)	30	12	9	4
Kémia I.	6	2	-	2
Általános fizika I	5	2	2	-
Növénytan ismeretek	6	2	-	2
Természeti földrajz	5	2	2	-
Bevezetés a matematikába	4	2	2	-
Bevezetés a környezettudományba	2	2	-	-
Angol nyelv I.	2	-	2	-
Testnevelés I.	-	-	1	-
II. Félév (I. évfolyam)	30	11	8	7
Kémia II.	5	2	-	2
Általános fizika II.	5	2	2	-
Állattani ismeretek	3	2	1	-
Általános geológia I.	4	2	-	2
Ökológia	3	2	1	-
Számítástechnikai alkalmazások I.	3	-	-	3
Környezet-pszichológia	2	1	1	-
Angol nyelv II.	2	-	2	-
Testnevelés II.	-	-	1	-
Nyári gyakorlat I.	3			
III. Félév (II. évfolyam)	30	10/10	4/3	11/12
Analitikai kémia	5	2	-	2
Környezet fizika I.	5	2	-	2
Környezeti mikrobiológia	4	1	-	1
Környezeti ásványtan és kőzettan	3	2	-	2

Általános geológia II.	4	2	-	1
Számítástechnikai alkalmazások II.	3	-	-	3
Angol III.	2	-	2	-
Testnevelés III.	-	-	1	-
Választható tantárgy I.	4	1/1	1/0	0/1
IV. Félév (II. évfolyam)	30	13	4/3	9/10
Környezetkémia	5	2	-	2
Környezetfizika II.	5	2	-	2
Ökofiziológia	4	2	-	1
Geomorfológia	3	2	-	1
Bevezetés a statisztikába	2	1	-	1
Geokémia	3	2	-	1
Angol IV.	2	-	2	-
Testnevelés IV.	-	-	1	-
Választható tantárgy II.	3	2	1/1	1/1
Nyári gyakorlat	3			
V. Félév (III. évfolyam)	30	15	2/2	10/9
Talajtan	5	2	-	2
Dozimetria és sugárvédelem	5	2	-	2
Társadalom- és településföldrajz	4	2	-	1
Klimatológia és meteorológia	4	2	-	1
Biokémia	4	2	-	1
Belső tér környezete	2	1	-	1
Környezetgazdaság	3	2	1	-
Választható tantárgy III	3	2	1/1	2/1
VI. Félév (III. évfolyam)	30	12	2	5
Hidrobiológia	4	2	-	2
Hidrogeológia	3	1	-	1
Területrendezés és urbanisztika	3	2	1	-
Hidrológia	3	2	-	1
Közegészségtan	2	2	-	-
GIS	2	1	-	1
Környezet jog	3	2	1	-
Nyári gyakorlat	2	Terepgyakorlat 12 nap (ONG, APM, Laboratóriumokban)		
Szakdolgozat előkészítés	8	Egyéni felkészülés		

VÁLASZTHATÓ TANTÁRGYAK

Humánökológia	5	1	1	-
Környezetszennyezések modellezése	5	1	-	1
Energiaforrások	3	1	-	1
Antropológia és környezetvédelem	3	1	1	-
Környezetvédelem és a biodiverzitás megőrzése	5	1	1	-
A környezet monitorizálása	3	1	-	2
Környezetgeológia és földrajzi kockázat	3	1	1	-

FAKULTATÍV TANTÁRGYAK

Hatástanulmányok, pályázatírás	3	1	2	-
Hulladékgazdálkodás	3	2	.	-
Biogeográfia	3	1	-	1
Az EU környezeti politikája	3	1	1	-
Környezeti biokémia	3	1	-	2
Katasztrófa-elhárítás	3	1	2	-

Az első kétszintű földrajz tantárgyi vizsga tapasztalatai

Mielőtt bemutatnánk az új kétszintű földrajz érettségi eredményeit és tapasztalatait érdemes röviden szólni arról, hogy mennyiben hozott változást az új vizsga bevezetése a tantárgyi felmérésben.

A földrajz tantárgy vizsgamodellje több szempontból is lényegesen különbözik a korábbi földrajzi érettségitől. A középszintű érettségin a jelöltnek – az eddigiéktől eltérően – a szóbeli vizsga mellett írásban is számot kell adnia a felkészültségéről. Az írásbeli vizsga feladatlapját a többi tantárgyhoz hasonlóan a vizsgaközpontban állítják össze, javítása, értékelése központi útmutató alapján, de az adott intézményben történik.

A szóbeli vizsga viszonylag sokat megőrzött a hagyományokból, hiszen a korábbiakhoz hasonlóan egy természetföldrajzi (A) és egy társadalmi-gazdasági (B) résztételből áll. Hiányzik viszont a korábbi C résztétel. Bár a tételsort továbbra is az intézmény szaktanára (munkaközössége) állítja össze, a tételek kidolgozásánál figyelembe kell venni a részletes vizsgakövetelményben és a vizsgaleírásban megfogalmazott elvárásokat. Ezek a dokumentumok mind formai, mind pedig tartalmi szempontból sokkal egységesebbé teszik a szóbeli vizsgát. Fontos változás, hogy a szóbeli felelet során nyújtott tanulói teljesítmények értékelése pontozással történik. A pontozás alapját a vizsgaleírásban meghatározott módon, a szaktanár által összeállítandó értékelési-pontozási útmutató jelenti, amely a földrajz esetében lényegesen megkönnyíti a szóbeli felelet objektív értékelését és ez által az egyes intézményekben elért eredmények összevethetőségét.

Az emelt szintű vizsga a földrajz esetében is külső vizsga, amelynek szervezése és lebonyolítása a vizsgaközpont (OKÉV) feladata. Mind az írásbeli feladatlapot, mind pedig a szóbeli tételsort a vizsgaközpont állítja össze. Az írásbeli feladatlap megoldását erre felkért és felkészített külső javítók végzik. A szóbeli vizsga független szakmai vizsgabizottság előtt zajlik, a teljesítmények értékelése ebben az esetben is az értékelési útmutató alapján pontozással történik.

Több jelentős különbség is megfigyelhető a korábbi központi felvételi vizsga és az új érettségi vizsga között. Jelenleg már nincs lehetőség az intézményenként eltérő mérőeszközök összeállítására. Az egységesítést jelenti az is, hogy az új vizsgán már minden jelöltnek szóban is számot kell adnia a felkészültségéről. Lényeges eltérés, hogy az emelt szintű írásbeli vizsga időtartama 240 percre nőtt a korábbi 180 perces felvételihez képest.

Nemcsak a vizsga szerkezetében figyelhető meg alapvető változás. Mind a középszintű, mind pedig az emelt szintű írásbeli vizsgán a hagyományos feladatok kiegészültek újszerű, az ismeretek alkalmazását igénylő feladat típusokkal. A feleletválasztásos, zárt végű feladatok aránya a feladatsoron belül jelentősen csökkent. Különösen nagy hangsúlyt kaptak a gyakorlati alkalmazást igénylő feladatok a középszintű írásbeli vizsgán, ugyanis ezek a feladatok átvették a korábbi szóbeli C tételrész szerepét.

Változott a földrajzi atlasz használatának lehetősége is. Az emelt szintű írásbelin – a korábbi hagyományokat követve – az atlasz továbbra sem vehető igénybe. Ugyanakkor használható a középszintű írásbeli vizsgán a topográfiai ismereteket ellenőrző, elsőként megoldandó részfeladatlap kivételével. A közép- és az emelt szintű szóbeli vizsgán egyaránt használható a térkép, ez szintén változás, hiszen korábban a felvételi vizsgán nem engedték meg az atlasz használatát. A térképhasználat hangsúlyosabbá válását az is bizonyítja, hogy az atlasz információforrásként történő felhasználásáért akár 3 pontot is kaphat a vizsgázó.

Tartalmi szempontból is vannak új vonásai a vizsgának. A földrajzi ismeretrendszerben a tantervi változások hatására a regionális, leíróföldrajzi elemek helyett a korábbiakhoz képest nagyobb teret kaptak az általános társadalom- és gazdaságföldrajzi témák, az aktuális gazdasági folyamatok és a közgazdasági alapfogalmak. Ez természetesen tükröződik a

részletes vizsgakövetelményekben is. Különösen igaz ez az Európán kívüli világ földrajzával foglalkozó témák földrajzi ismeretrendszeren belüli arányának csökkenésére. Változás az is, hogy nem minden tanult ország kérhető számon a vizsga mindkét szintjén. Vannak olyan európai és Európán kívüli országok, amelyek csak emelt szintű feladatokban jelenhetnek meg. Ennek megfelelően a feladatok között nagyobb arányban szerepelhetnek a napi gazdasági folyamatokkal, társadalmi-gazdasági élettel kapcsolatos kérdések, mint a hagyományos országismeretre vonatkozóak.

Továbbra is hangsúlyos maradt viszont hazánk földrajza, annak ellenére, hogy a tantervi változások miatt Magyarország geográfiájáról főként az általános iskolában tanulnak a diákok. A korábbiakhoz képest hangsúlyosabbá váltak a globális társadalmi-környezeti problémákkal foglalkozó tartalmi elemek, amelyek általában az új feladattípusokhoz kapcsolódva jelennek meg.

Ha összevetjük a hagyományos és az új vizsgát, a legfontosabb különbségeket az alábbiakban foglalhatjuk össze:

- Az írásbeli vizsgarész bevezetése növeli a középszintű vizsga megbízhatóságát. Ezt erősíti a szóbelin nyújtott teljesítmények pontozással történő értékelése is.
- Az ismeretek alkalmazását igénylő feladatok minden esetben beépülnek a feladatsorba. Így a jelölteknek számot kell adniuk az ilyen jellegű földrajzi-környezeti kompetenciák elsajátításáról. Ez eddig csak a szóbeli tétel részeként, iskolánként eléggé eltérő mértékben és színvonalon volt ellenőrizhető az érettségi vizsgán.
- Azzal, hogy az ismeretek alkalmazását igénylő gyakorlati feladatok beépültek az írásbeli vizsgába, a középszintű szóbeli vizsga szerkezete egyszerűbb lesz. A rendelkezésre álló idő alatt a jelöltnak két résztétel kifejtésére kell felkészülnie, és ezekről kell számot adnia.
- Mindkét szintű írásbeli vizsgán olyan új típusú feladatok jelennek meg, amelyek alkalmasak a földrajzi tartalmú információszerezés és -feldolgozás, valamint az összefüggésekben történő földrajzi gondolkodás képességének vizsgálatára.
- Az írásbeli feladatlap és a szóbeli tételsor összeállítására vonatkozó szabályozás (és a középszintű szóbeli vizsga esetében ajánlás) elősegíti, hogy a tananyag belső arányaihoz igazodó feladat-, illetve tételsor készüljön. Így elkerülhető bizonyos témák túlzott hangsúlyozása, vagy rendszeres elhagyása, illetve esetlegessége.
- A kétszintű vizsgarendszer bevezetése miatt nem lehetséges, az a korábban gyakran előforduló helyzet, hogy a földrajzból továbbtanulni szándékozó diák nem tesz érettségi vizsgát az adott tantárgyból.

A földrajz tantárgyban az új vizsga bevezetése elsősorban középszinten hozott jelentős változásokat, hiszen a korábbiaktól eltérően középszinten is megjelent az írásbeli vizsgarész, így az eddigi ún. belső vizsgába számos központi elem épült be. A várakozásokkal ellentétben ez azonban nem riasztotta el a jelölteket, és 18454 vizsgázó választotta a tantárgyat. Ezzel a kötelezően választható tantárgyak között földrajzból tettek a legnagyobb számban középszintű érettségi vizsgát a jelöltek. A feladatsorok a próbaérettségi tapasztalatait figyelembe véve a már korábban megismert tartalmi és feladattipológiai jellemzőknek megfelelően épültek fel, így nem okoztak nagyobb meglepetést a vizsgázók számára.

A középszintű vizsga átlageredménye 59,71%, ami összességében jónak mondható, és több mint 15%-kal magasabb a próbaérettségin elért eredménynél. A sokkal jobb eredmények elérésében több tényező is szerepet játszhatott. A tanulói oldalról kétségkívül jelentős tényező volt az éles vizsgahelyzet, a motiváltság, a mindenkire egyaránt vonatkozó, nyilvános és egységes követelményeknek megfelelő felkészülés. A félelmek ellenére a szaktanárok sikeresen készítették fel a jelölteket a vizsgára. Bizonyára benne van a jó átlagteljesítményben az is, hogy több tehetséges tanuló valamilyen ok miatt mégsem vállalta az emelt szintű

megmértetést, jó teljesítményük pedig javította a középszint teljesíttetését. A legjobb eredményt a gimnáziumi tanulók érték el (63,49%), valamivel gyengébb teljesítményt nyújtottak a gimnáziumi, szakközépiskolai és szakiskolai osztályokat egyaránt oktató (vegyes) intézmények vizsgázói (59,36%), a leggyengébben a szakközépiskolások teljesítettek (56,28%). A vegyes iskolatípus tartalmazza az OKÉV által szervezett vizsgára jelentkező, régebben végzett és most ismétlő vagy kiegészítő vizsgát tett tanulók eredményeit is. Meg kell jegyezni, hogy a szakközépiskolák többségében a földrajz tanítása csak a NAT, illetve a kerettantervek bevezetése után kezdődött meg, ezért ezekben az intézményekben még nincsenek hagyományai a tantárgy oktatásának és a vizsgáztatásnak, illetve a vizsgára történő felkészítésnek. Érdekes ugyanakkor, hogy a legtöbben éppen ebből az iskolatípusból választották a tantárgyat.

Öröndetes, hogy nincs jelentős területi különbség a tanulói teljesítményekben. Valamivel nagyobb az eltérés a teljesítményekben, ha összevetjük a fiúk és a lányok eredményeit. A fiúk átlagteljesítménye 61,67%, míg a lányoké 57,75%. A fiúk javára történő kisebb eltérés vélhetően a modern társadalom- és gazdaságföldrajzi tartalmak, illetve a logikai-számításos feladatok megjelenésével magyarázható. Mintegy 5%-os eltérés figyelhető meg a nappali és az esti (levelező) képzésben részesültek teljesítménye között, ami messze elmarad az előzetes várakozásoktól. A nappalisok 61,82%-os, az estisek 56,5%-os átlagteljesítményt nyújtottak.

A középszintű érettségi vizsgán nyújtott teljesítmények százalékos eloszlása is alátámasztja, hogy összességében sikeres volt az első középszintű tantárgyi vizsga. A teljesítmény megközelítően normál eloszlású, bár kissé jobbra tolódik. Ez alátámasztja azt a szaktanári véleményt, hogy nem volt túlzottan nehéz a vizsga, ugyanakkor nem utal túlzottan könnyű feladatsorra sem. Az elégségest jelentő 20%-ot mindössze 22-en nem érték el. Több mint 2500 fő ért el jeles eredményt, közülük is 472-en 90% feletti teljesítményt nyújtottak.

Még tovább árnyalható a kép, ha az egyes vizsgarészekben nyújtott teljesítményeket is összevetjük. Összességében megállapítható, hogy a jelöltek a szóbeli vizsgarészben nyújtottak valamivel jobb teljesítményt, számottevő különbség azonban nem figyelhető meg. A szóbeli vizsgarész teljesíttessége 60,47%, míg az írásbelié 59,15% volt. Jelentős különbség van azonban a természetföldrajzi és a társadalom-földrajzi résztétel megoldottságában. Mind a tartalmi elemeket, mind pedig az egyéb szakmai kompetenciákat illetően a természetföldrajzi résztételben nyújtottak jobb teljesítményt a vizsgázók.

A tartalmi és feladattipológiai szempontból új elemeket tartalmazó emelt szintű vizsgát mindössze 238 jelölt választotta. Ennek az alacsony számnak az oka feltehetően az, hogy még a népszerű geográfus szakra sem volt elvárás az emelt szintű érettségi, a tanári szakokra pedig korábban viszonylag alacsonyabb pontszámokkal is be lehetett jutni.

Azok a vizsgázók, akik vállalkoztak a nehezebb megmértetésre sikeresen teljesítették azt, hiszen az emelt szintű vizsga átlaga 71,34% volt. Ez több mint 20%-kal magasabb, mint a próbaérettségi eredménye. Az iskolatípusok közötti teljesítménykülönbség itt is hasonló, mint a középszint esetében. A legjobban a gimnáziumi tanulók (78,38%), a leggyengébben a szakközépiskolások (66,0%) teljesítettek. Az iskolatípusok közötti teljesítménykülönbség azonban az emelt szint esetében nagyobb, mint középszinten. A vegyes iskolatípusban szerepelnek a korábban végzett és most kiegészítő vagy szintemelő vizsgát tett diákok eredményei.

Az emelt szint esetében nagyobb a területi (regionális) teljesítménykülönbség is. A legmagasabb százalékos teljesíttetés (78,85%) az Észak-Alföld régióban volt, a legalacsonyabb érték pedig (69,89%) a Közép-Dunántúl régióban született. Bár emelt szinten is a fiúk teljesítettek jobban, a nemek közötti teljesítménykülönbség jóval kisebb, mint középszinten. A fiúk 73,74%-os, a lányok 71,56%-os átlagot értek el. Annál szembetűnőbb

viszont az eltérés a nappali és az esti tagozatos vizsgázók között. Az estisek átlaga 64, 81%, a nappalisoké 78,44%. Ez jóval nagyobb, mint a közép szinten megfigyelhető különbség.

Megállapítható, hogy az emelt szintű vizsgán sokkal gyengébb teljesítményt nyújtottak a korábban végzettek, mint a tanulmányaikat ebben az évben befejező vagy akár a még tanulói jogviszonyban előrehozott vizsgát tévő diákok. Ennek oka, hogy a korábban végzett tanulók többsége nem vette figyelembe az időközben bekövetkezett tartalmi változásokat. Ezt támasztja alá az emelt szintű szóbeli vizsga tapasztalata is.

Az emelt szint esetében is érdemes megvizsgálni a teljesítmények százalékos megoszlását. Ez alátámasztja, hogy az emelt szintet választó vizsgázók sikeresen megbirkóztak a feladattal. A teljesítmény-eloszlás erősen jobbra tolódott, ami arra utal, hogy a feladatok megoldása a jól felkészült vizsgázók számára nem okozott nehézséget. 20% alatti teljesítmény nem volt. Mindössze 2 jelölt nem kaphatta meg az emelt szintű vizsgáért járó 7 többletpontot.

Ha az egyes vizsgarészekben nyújtott teljesítményeket hasonlítjuk össze, megállapítható, hogy az emelt szintű vizsgán eléggé kiegyenlített teljesítményt nyújtottak a jelöltek. A szóbeli és az írásbeli vizsgarész teljesítettsége közötti eltérés kicsi, ami ebben az esetben is alátámasztja a vizsga objektivitását, amelyhez minden bizonnyal hozzájárult a szóbeli teljesítmények pontozási útmutató alapján történő értékelés is.

Ha a tartalmi elemeket vizsgáljuk meg, akkor az emelt szinten – ellentétben a középszinttel – nincs lényeges különbség az A és a B résztétel megoldottságában. Érdekes viszont, hogy a szóbeli résztelemek tartalmi teljesítettsége valamivel elmarad az írásbeli vizsgán elért eredménytől.

A középszinthez hasonlóan az emelt szinten is viszonylag alacsonyabb százalékos értékek jelennek meg a szakmai nyelv- és eszközhasználat értékelésében. Ez az alacsonyabb pontszám azt tükrözi, hogy a vizsgázók még nem minden esetben tudtak élni a térkép- és eszközhasználat nyújtotta lehetőségekkel – ez igaz mindkét szint esetében. Ennek tanulsága, hogy a szaktanároknak még nagyobb hangsúlyt kell helyezniük a készségek fejlesztésére és az információkezelési technikák kialakítására.

Összességében megállapítható, hogy a kétszintű földrajz érettségi elvárásait a jelöltek közép- és emelt szinten egyaránt sikeresen teljesítették. A feladatsorok alkalmasak voltak a vizsgázók tudás- és képességszintjének mérésére. Az emelt szintű szóbeli vizsgák alapján megállapítható, hogy a teljesítmények értékelésére kidolgozott pontozási útmutató objektívebbé és ez által jobban összemérhetővé tette a szóbeli tanulói teljesítményeket. Emellett a vizsga eredményei és a vizsgáztató kollégák tapasztalatai rámutattak a további fejlesztési feladatokra is. Ennek alapján megkezdődhet a vizsgakövetelmények és a vizsgaleírás szükséges módosítása. A vélemények alapján tovább kell növelni a feladatsorokban a földrajzi képességek mérésére alkalmas, az ismeretek alkalmazását elváró feladatok arányát. A szaktanárok számára fontos üzenet, hogy nagyobb hangsúlyt kell helyezni a térképhasználat képességének tudatos fejlesztésére, mivel ezen a területen komoly hiányosságoknak lehettünk tanúi a szóbeli és az írásbeli vizsgán egyaránt.

Ütőné Visi Judit
Tudományos munkatárs
Országos Közoktatási Intézet
Követelmény-és Vizsgafejlesztő Központ

Új diszciplináris mesterszak tervezete
akkreditációra beadni júniusban tervezzük
(Részletek a 16 oldalas előterjesztésből)

Geográfus mesterképzési szak létesítése

A mesterszak megnevezése:

Geográfus mesterszak

Az oklevélbe bekerülő szakirányok:

Táj- és környezetkutató
Geoinformatikus
Geomorfológus
Turizmuskutató
Regionális elemző
Terület- és településkutató

A konzorcium figyelemmel a szakmai követelményekre, a már ebben a rendszerben működő országok tapasztalataira, a Bologna rendszer elvárásaira, az intézmények eltérő tudományos profiljaira a szakirányok meghatározásánál három lényegi kiegészítést tesz:

- a. a megjelölt szakirányok azt a tartalmat, azt a szakmai keretet jelölik, amelyben a szakirányokat indítani kívánják az intézmények
- b. a szakirányok megnevezése intézményeként eltérhet
- c. a megjelölt területek kombinálhatóak

Rövid nemzetközi összehasonlítás az új szak vonatkozásában - különös tekintettel az Európai Felsőoktatási Térségre (azonos vagy hasonló külföldi szakok megjelölése és összehasonlító bemutatása):

A geográfus mesterszak legfontosabb ismérveit három európai egyetemen folyó képzéssel hasonlítottuk össze. A londoni King's College kitűnően jellemzi az angolszász rendszert. Ezt – mint előzményt – tekinthetjük a Bologna rendszerű képzés forrásának. Látszólag nagyszámú M szakkal operál – egy-egy egyetem szakonként 3-5, vagy még több M-et hirdet. A logika alapja az, hogy az M-eket (Nagy-Britanniában teljesen szabadon megadhatóak) az intézmény adott szakán rendelkezésre álló kutatócsoportokhoz kötik. Így pl. ez az angol egyetem a földrajzban közel egy tucat M-et hirdet, mindet a tartalmat jól meghatározó név alapján. A törzstárgyat általában egy kurzus, a kutatósmódszertan jelenti. A hazai szabályozás merevebb M rendszert ír elő, figyelemmel van a munkaerőpiac igényeire (legalábbis, amit az artikulálni tud). A hazai földrajzos M képzésnél a szabályozásokon túl igyekeztünk a modulrendszert alkalmazni és a *learning outcomes*-okat előzetesen meghatározni. Az angol rendszerből átvéve az M-ek szakirányait az intézmények kutatási csomópontjaihoz igyekeztünk kötni. Ezért a megadott szakirányok inkább keretek, amik azt jelzik, hogy milyen kört érintenek a földrajzban indítani kívánt szakirányok, összehangolást a nagyon hasonló irányok esetén kezdeményeztünk.

A berni egyetem újonnan kialakított mesterképzése a hagyományos egyetemi képzés felsőbb éveit szorítja be a 120 kreditbe, leginkább azt, ami a B-ből „kimaradt”. Itt (és a többi svájci egyetem is ilyen) teljesülnek a legkevésbé a Bologna elvei. A szerkezetből látszik, hogy a képzés erősen kutatáshoz kötött, a törzsanyag az általános szakmai tájkozottságot erősíti.

Az utrechti egyetemi rendszer (poroszról) átalakított szerkezetű képzés, ami az M képzések általunk megcélzott kereteit jól teljesíti. A rendszer hasonló, mint Nagy-Britanniában, egy-egy szakterület a rendelkezésre álló kutatási erősségeinek megfelelően indít mesterszakokat (többet). A kialakítani javasolt szerkezetünk jól harmonizál ezzel. Az eltérés leginkább az önálló projekt-megoldások különböző mértékében van. A kialakított hazai rendszer talán túlzottan akarja szakmailag előkészíteni a PhD-t (ez is előírt kíváncsi), sok angolszász országban (pl. sok egyetemen az USA-ban) a mesterképzés és a PhD nincs ennyire szétporciózva.

	Okleveles geográfus	Bern (Svájc) *	Utrecht Egyetem (Hollandia)**	King's College London (Egyesült Királyság) ***
Képzés tartama	4 félév	4 félév	4 félév	2 félév
Kreditpontok összesen	120	120	120	7,5 cu
Törzsanyag	30-36	15	45	0,5 cu – 7 %
Differenciált szakmai ismeretek	50-70	45 (6 modulból 3 választása)	60 (önálló munka)	6 cu – 80 %
Szabadon választható	6	-	-	-
Diplomamunka	30	60	15	1 cu – 13%
Nyitott-e nem földrajzi B-t szerzetteknek	igen	feltételeesen	igen	igen

* <http://www.swissgeography.ch/de>

**<http://www.geo.uu.nl/home/geosciences/studying/programmesinengl/mscprogrammes/mscearthsciences/29558main.html>

*** <http://www.kcl.ac.uk./geography/programmes/masters>

A szak törzsanyagának rövid leírása, a szak törzsanyagára jellemző ismeretkörök (alapozó modulok, szakmai törzsmodulok) összefoglaló kibontása a kredithatárok megadásával:

Törzsanyag (kötelező ismeretkörök):	30-36
<i>Földrajzi elméleti modul</i>	6
Modellezés és szimuláció	3
Új földrajzi kutatási irányzatok és módszerek	3
<i>Természetföldrajzi törzsmodul</i>	11-15
Globális környezeti problémák	4-8
Tájéértékelés, tájelemzés	4-8
<i>Társadalom-földrajzi törzsmodul</i>	11-15
Regionális és politikai földrajz	4-8
Tér és társadalom	4-8
Differenciált szakmai anyag	50-70
1. Választható szakirány	30-50
<i>Táj- és környezetkutató</i>	
<i>Geoinformatikus</i>	
<i>Geomorfológus</i>	
<i>Turizmuskutató</i>	
<i>Regionális elemző</i>	
<i>Terület- és településkutató</i>	
2. A szakirányokon belül szakmai gyakorlat	5-10
3. Felzárkóztató modul (akinek ez a típus nem szükséges annak a szabadon választható kreditek értékét növeli)	20
Szabadon választható ismeretek	6-26
Diplomamunka	30

Beszámoló a II. Magyar Tájökológia Konferenciáról (Debrecen, 2006. április 7-9.)

Egy új szakmai irányzat, egy modern szakterület mindig meg kell, hogy küzdjön a saját elismertségéért, a tudományok meglévő rendszerébe történő elhelyezkedés mindig több-kevesebb vita eredményeként alakul ki. Előbb azt kell meggyőzően bizonyítania, hogy van a meglévő tudományterületekétől határozottan elkülönülő tárgya, vannak sajátos, csak rá jellemző célkitűzései, és léteznek olyan módszerek, amelyek segítségével a felmerülő kérdésekre a korábban próbálkozó stúdiumoknál jobb válaszokat tud adni.

A tájökológia tipikusan az a geográfia és az ökológia határterületén mozgó szakterület, amelynek elismertsége a képviselőinek több évtizedes tevékenysége eredményeképp mostanra válik egyértelművé. A tájökológia önálló szakterületté válását nálunk is hatékonyan elősegítette, hogy 2002-ben a Gödöllői Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézete, elsősorban a Tájökológiai Tanszék kezdeményezésére megindította a *Tájökológiai Lapok* c. folyóiratot, majd ugyancsak ez a szakmai együttes 2004 őszén Szirákon megrendezte az I. Magyar Tájökológiai Konferenciát.

Meggyőződve a konferencia hasznosságáról, annak pozitív kihatásáról a második ilyen rendezvény megszervezését a Debreceni Egyetem Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszéke vállalta. Erre került sor 2006. április 7.-9. között a konferenciaközpontként is működő debreceni Aquaticum Termál és Wellness Hotelben. Szakmai szempontból is megnyugtató, hogy a rendezvényt támogatásra érdemesnek tartotta nem csupán a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, a Paksi Atomerőmű Rt. és a Mecenatura Alapítvány, hanem néhány helyi és országos térinformatikai, kartográfiai, számítástechnikai, környezetanalitikai cég is (pl. ESRI, Analab, Térképkirály, Számítógépház stb.). A konferencia fővédnökségét dr. Persányi Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszter vállalta el. A regisztrált résztvevők száma 145 volt.

A konferencia első napján a köszöntők után 8 plenáris előadás hangzott el. dr. Várallyay György akadémikus a talaj multifuncionalitásáról, dr. Tardy János ECNC alelnök és dr. Duhay Gábor főosztályvezető-helyettes (KvVM) a tájvédelem általános helyzetéről, dr. Németh Tamás az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetének igazgatója pedig a fenntartható fejlődés földhasználati és vidékfejlesztési kérdéseiről beszélt. A szünet után dr. Ángyán József intézetigazgató (SZIE) az agrárkörnyezet- és tájgazdálkodásról, Konkolyiné dr. Gyuró Éva (Nyugat-Magyarországi Egyetem) az Európai Tájegyezmény és a táj kutatás kapcsolatáról, Flachner Zsuzsanna (TAKI) pedig az ártéri tájgazdálkodásról értekezett. A tájökológiában igen fontos szerepet betöltő társadalmi aspektus bemutatására dr. Csatári Bálint intézetigazgató (RKK-Kecskemét) vállalkozott. Utolsó előadó pedig Fatsar Ádám területfejlesztési üzletágvezető volt, aki az ESRI Magyarország Kft. Tájkonzevációs programjáról szólt.

Másnap, 2006. április 8-án nyolc szekcióban összesen 78 előadó tartott 15-15 perces előadást. A megszólalási lehetőség azonban ennél is nagyobb volt, mert kissé formabontó újtásként a szekcióelőadások végén minden posztert kiállító is kapott 3-4 percet témájának felvillantására. Aki valaha is próbálkozott 100-120 előadás és posztertéma csoportosításával tudja, hogy igen nehéz feladat a szerteágazó témák besorolása. Ezúttal is volt néhány „tarkábbra” sikeredett szekcióprogram, de összességében szerencsésnek bizonyult a következő témakörök meghirdetése: (zárójelben a szekcióelnökök)

1. Ökológiai szempontú vízgazdálkodás – vizes élőhelyek revitalizációja – árterek fenntartható használata (Flachner Zsuzsanna és dr. Szabó Mária)
2. Agroökológia és agrár-környezetvédelem (dr. Várallyay György)

3. Általános tájvédelem, egyedi tájértékek, tájökölógiai elemzések (dr. Láng István)
4. Tájhasználat-változás és a tradicionális tájhasználat megőrzése (dr. Barczy Attila)
5. Településökölógia (Konkolyné dr. Gyuró Éva)
6. Tájkutató és informatika (dr. Kertész Ádám)
7. A turizmus tájformáló hatása (dr. Aubert Antal és dr. Csorba Péter)
8. Területfejlesztés és tájvédelem (dr. Csima Péter)

Mivel Debrecenben a Nyírség határán, a Hortobágy közelében, részben a Tiszából származó kommunális vízellátás, ill. a Nagyerdő komoly vízpótlási problémái miatt tájökölógiai szempontból indokolt a vízzel kapcsolatos témák kiemelése, a konferenciának.

Úgy érezzük, növelte a konferencia népszerűségét, hogy a rangos előadók mellett 12 doktori iskola 30 doktorandus hallgatója is lehetőséget kapott munkájának bemutatására. Sikernek könyveltük el azt is, hogy a közönség soraiban korántsem csak az előadók ültek. 15-20 vendég volt pl. a Nemzeti Kulturális Örökség, valamint a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumból, a Tiszántúli Környezetvédelmi Felügyelőségtől, a Hortobágyi Nemzeti Parktól, a Debreceni Vízmű Részvénytársaságtól, akiknek érdeklődését a témakör keltette fel.

Sajnos a konferenciához csatlakozó Debrecen környéki kirándulás az országgyűlési választások napjára esett, ami 38-ra csökkentette a résztvevők létszámát. A tanulmányútnak öt megállóhelye volt. A várostól északra a zeleméri templomromnál régészeti, tájképi és tájhasználati ismertetés után a Debrecent elkerülő gyorsforgalmi út egy természetvédelmi területet keresztező, ezért az élőhely fölött hídként átívelő szakaszánál álltuk meg. A város keleti, nyírségi részén előbb a népvándorlás kori védelmi sáncrendszer, az ún. Ördög-árok egy helyreállított szakaszánál zajlott szakmai ismertetés. A Debrecen környéki táj alakításának, védelmének, hasznosításának évek óta egyik kulcskérdése a vízellátás stabilizálása, az 1970-es években kialakított jóléti tavak funkciójának megerősítése. Erről a kérdéstről hangzott el szakmai beszámoló az ún. Fancsika-II. víztározónál, majd a kirándulás a közkedvelt városközeli rekreációs térség, az ún. erdőpusztai bemutatóháznál fejeződött be.

A tájökölógia rangjának növelését hathatósan fogja szolgálni, hogy az elhangzott előadások és a bemutatott poszterek mindegyike megjelenik nyomtatásban is. A doktorandus előadók anyagainak publikálását a Tájökölógiai Lapok vállalta a folyóirat egy külön számaként, a többi pedig remélhetően bolti forgalomba is kerülő könyv formában fog napvilágot látni.

A konferencia záró összegzése során örömmel jelenthettem be, hogy a két év múlva sorra kerülő harmadik konferencia megszervezését a Corvinus Egyetem Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszéke vállalta el, sőt megegyezés született arról is, hogy az azt követő, négy év múlva esedékes konferencia színhelye az MTA Földrajztudományi Kutatóintézete lesz.

Dr. Csorba Péter tanszékvezető egyetemi docens

Személyi ügyek

Újvári József (1928–2006)

Az erdélyi magyar tudományos élet megint elveszített egy kiváló elmét: eltávozott dr. Újvári József a Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem nyugalmazott professzora, a Nemzetközi Földrajzi Unió kvantifikációs csoportjának elnöke, a Román Tudományos Akadémia külső tagja, valamint a Magyar Professzorok Világtanácsának tagja. 1928-ban született Nagenyeden, Temesváron járt iskolába, majd Kolozsváron, a Bolyai Egyetemen folytatta tanulmányait. Az aspirantúrát a Leningrádi Állami Egyetemen végzi, ahol megvédi hidrológiából írt doktori disszertációját is. A továbbiakban a Hidrometeorológiai Vezérigazgatóságon osztályvezető, majd 1993-ban történő nyugalomba vonulásáig a kolozsvári egyetem professzoraként tevékenykedik. Az ő nevéhez kötődik a kilencvenes évek elején újrainduló magyarnyelvű oktatás megszervezése. Szerzője a geográfusok számára alapvető műveknek minősülő kétkötetes románul kiadott *Románia hidrológiája* c. munkának és a *Románia vízgyűjtőinek morfológiai atlaszá*nak. A szakma a geoökológiai táj kutatás romániai megteremtőjeként is tiszteli.

Könyvismertetések

Az Európai Unió az ezredfordulón

Kiss Éva, 2005: Az Európai Unió a XXI. század elején. Akadémiai Kiadó Budapest, 462 old.

A könyv elsődleges célja komplex módon bemutatni az Európai Uniót. Részben úgy mint nemzetközi és nemzetek feletti szervezetet, részben pedig úgy mint egy „országot”, annak természeti adottságait, társadalmát, gazdaságát és regionális politikáját.

A könyv nyolc fő fejezetre tagolódik. Az elsőben az integráció történetét és a bővítés menetét vázoljuk a kezdetektől napjainkig, számba véve a lehetséges jövőképeket is. A második részben az Európai Unió szervezeti felépítését és az intézményeit ismertetjük, érintve a működés pénzügyi hátterét, a költségvetést is. A harmadik fejezetben az Európai Unió három pillérét, az elért eredményeket és a fontos feladatokat vesszük sorra a közösségi vívmányok, a közös és a közösségi politikák bemutatása mellett. A negyedik fejezetben az Európai Unió helyét értékeljük a világ gazdaságban és a világpolitikában, kitérve a nemzetközi kapcsolataira és a külpolitikájára is. Az ötödik fejezetben az Európai Unió természeti adottságait és a környezetvédelem feladatait foglaljuk össze. A hatodik fejezetben az Európai Unió társadalmát, demográfiai folyamatait és az azokat befolyásoló tényezőket, a népesség összetételének a fontosabb jellemzőit és a lakosság életkörülményeit tárgyaljuk. A hetedik fejezetben, amely a legnagyobb terjedelmű fejezet, a gazdasági fejlődés rövid történeti áttekintése után az EU gazdaságának a fő szektorait, azok sajátosságait mutatjuk be. Megvizsgáljuk, hogy mi jellemzi a fontosabb gazdasági ágazatokat (mezőgazdaság, ipar, közlekedés, kiskereskedelem, idegenforgalom, pénzügy), és hogy, milyen szerepet töltenek be az Európa Unió gazdaságában. A nyolcadik fejezetben a régiókkal, az EU regionális politikájával és a regionális fejlesztés eszközeivel foglalkozunk. Ezeken kívül kitérünk még az EU térszerkezeti átalakulására, a vidékfejlesztés lehetőségeire és a vidékpolitikára, valamint a határ menti kapcsolatokra, a határ menti együttműködések fejlődésére és az eurégiók bemutatására is.

Az ismeretanyag elsajátítását és szemléletesebbé tételét számos táblázat és ábra segíti. Az apróbb betűvel szedett olvasmányok az egyes témákhoz kapcsolódva érdekességeket és/vagy további ismereteket szolgáltatnak. Az eseménynaptár az integráció történetének fontosabb mozzanatait időrendben sorolja fel. A név- és tárgymutató a gyorsabb eligazodást és tájékozódást szolgálja.

Az Európai Unió a XXI. század elején c. könyv elsősorban a felsőfokú oktatásban az Európai Uniót valamilyen szinten és valamilyen formában tanulók számára készült, de bízom abban, hogy mindenki, akik érdeklődik az Európai Unió iránt, szívesen forgatja majd és megtalálja azokat a támpontokat, „alappilléreket”, amelyekre újabb és újabb ismereteket építhet.

Kiss Éva

Sem dobok, sem trombiták

Molnár Jenő, 2004: Táj és társadalom. 209 old., Székelyudvarhely, Agora – UKE.

Molnár Jenő kötetét olvasva egy történet jut eszembe: a fiatal, kezdő író barátjához fordul azzal a kéréssel, hogy segítsen könyvének címet választani. Az idősebb barát megkérdezi, hogy van-e szó a kötetben dobokról és trombitákról. A nemleges válasz után azt ajánlja, legyen az opus címe legyen: *Sem dobok, sem trombiták*.

A nyolcvanadik évét is meghaladó egyetlen erdélyi magyar geográfus professzor 1945 és 2003 között megjelent vagy kéziratban maradt cikkeinek gyűjteménye a tájföldrajztól, a kolozsvári egyetemen tanított híres professzorok bemutatásán keresztül, a szocialista mezőgazdaság körzetesítéséig, az 1968-as adminisztratív reform során megszüntetett egykori Magyar Autonóm Tartomány gazdasági földrajzának összefoglalásáig és az erdélyi tájak Áprily Lajos verseiben való ábrázolásának értelmezéséig széles tematikai skálát ölel fel. További érdekesebb témák még a Szörénység földrajza, az 1885-ben Nagy Gyula által elkészített Székelyföld gazdasági körzettelosztásának bemutatása, vagy az ezredforduló erdélyi magyar értelmiség adatainak számszerű értékelése.

Az 1920-ban Karánsebesen született Molnár Jenő földrajz-történelem szakon végzett a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen. Pályájának érdekessége, hogy két doktori értekezést készített, és ugyanakkor kétszer, két nyelven doktorált. 1945-ben Prinz Gyula vezetése alatt *Erdély lakossága magassági övek szerint* címen írta és védte meg első doktori értekezését (a dolgozat rövidített változatát a kötet is tartalmazza). Ezt a román akadémiai körök nem ismerték el, így 1972-ben *Alkalmazott földrajzi kutatások Kolozs megyében* címen újabb doktori disszertációt nyújtott be.

„A mai szemlélet más, mint a múlté” – olvassuk a *Földrajz és néprajz – közös feladatok a falukutatásban* c. tanulmányban. És valóban, az idő által meghaladott cikkek nem metodológiai, hanem inkább statisztikai szempontú, valamint tudomány- és kultúrtörténeti jelentőséggel bírnak. Többségük forrásanyagként hasznosítható.

Az 1945-ben megírt doktori disszertáció főleg az 1910-es népszámlálási adatokra támaszkodik. A szerző meg is fogalmazza kételyeit: „Talán nem csökkenti-e az értekezés értékét az, hogy idejétmúlt népességi adatokra támaszkodik? Véleményünk szerint nem, mert a dolgozat fő célja a tengerszint fölötti magasságnak a települések és lakosság földrajzi megoszlására gyakorolt hatásának vizsgálata, márpedig az az 1910-es adatok alapján is könnyen megállapítható”. A válasz: nem, hiszen a megfogalmazott, a földrajzi determinizmuson alapuló törvényszerűségek ma is érvényesek.

A kötetet a professzor úr két volt tanítványa – Péter Pál és Kassay János – szerkesztették. Sajnos, sem a szerkesztői, sem a műszaki szerkesztői, sem a szakmai lektori munka eredménye nem fedezhető fel a kötetben. A szövegrészek többszöri ismétlődése (pld. a táj ugor eredének, köznyelvi használatának magyarázata két tanulmányban is szó szerint megismétlődik), a földrajzi nevek többszöri helytelen írása (Erdélyi-szigethegység helyett a téves Erdélyi-Sziget-hegység vagy Nyugati-havasok), a nevek több változatban történő előfordulása (Princz/Prinz, Simon/Simor) élvezhetetlenné teszik a szöveget. A gyakori pontatlanság, hol az egyes, hol a másfeles sorköz, a változó értékű térköz használata nagyon zavaró. Annak ellenére, hogy a kiadvány megjelenését az NKA, a NKÖM, az Illyés Közalapítvány és egy magáncég is támogatta, tehát nem volt indokolt az anyagi visszafogottság, képanyaga igen gyatra minőségű, gyakorlatilag értelmezhetetlen.

A szerkesztői és kiadói hiányosságok ellenére a professzor úr kutatói tevékenységét, munkáját összefoglaló kötet hasznos, értékes, figyelemre méltó olvasmány.

Géczi Róbert